

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็น การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ควบคู่กันไป เน้นการศึกษาข้อมูลทางด้านศักยภาพของพื้นที่ และการศึกษาข้อมูลจากคนในชุมชน ทั้งที่เป็นจากการ ดำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ได้จากการลงปฏิบัติงานภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่ศึกษา โดยการใช้ แบบสอบถามข้อมูลกับคนในชุมชน และใช้การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามสำหรับคนที่ไม่รู้หนังสือ ใช้การสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้นำชุมชนและกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นอกจากนี้ยังทำการสังเกตการณ์แบบมี ส่วนร่วมในงานประเพณีสำคัญ และจากการสำรวจพื้นที่เพื่อหาภาพรวมของชุมชนทางกายภาพและ ตรวจสอบศักยภาพทางกายภาพและทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงจุดอ่อนและอุปสรรคในด้าน ต่างๆ โดยแบ่งกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านล่อ หมู่ที่ 1 สาเหตุที่เลือกกลุ่มประชากรจาก หมู่ที่ 1 เนื่องจาก เป็นหมู่ที่มีประชากรแรกเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กันทางระบบ เครือญาติ มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน รักและหวงแหนถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจนผูกพันกับแนวเขต ชุมชนโบราณเวียงล่อมาตั้งแต่เกิด จากจำนวนประชากร 1,129 คน จาก 270 ครัวเรือน ใช้วิธีสุ่ม ตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวแทนประชากรประมาณ 10 % คือ 120 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจาก กลุ่มอายุต่างๆ โดยเหตุผลที่ว่าประชากรในแต่ละช่วงอายุมีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง ของสังคมแตกต่างกันไป และมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น การศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคม รายได้ เป็นต้น กลุ่มอายุ ดังนี้

กลุ่มผู้อาวุโส ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป และมีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น มีองค์ ความรู้เกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี คั้งเดิม และรู้เห็นเรื่องราวของชุมชนรวมถึงความ เปลี่ยนแปลงของสังคมในอดีต จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66

กลุ่มคนวัยทำงาน อายุระหว่าง 23-55 ปี เป็นกลุ่มที่มีงานทำ มีรายได้ และมีกำลังแรงงานหรือเงินลงทุน ที่จะให้การสนับสนุนในการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงกำหนดให้ สักส่วนในการสอบถามมากที่สุด คือ จำนวน 70 คน คิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 58.33

กลุ่มเด็กวัยเรียน (มัธยม) อายุตั้งแต่ 22 ปีลงมา เป็นกลุ่มประชากรที่ได้รับการศึกษา อยู่ในพื้นที่ และน่าจะเป็นกำลังที่ดีในการช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวในอนาคต จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 18.33

2) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และประธานกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เช่น ประธานกลุ่มเงินทุนเงินล้าน ประธานกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มความเชื่อ ฯลฯ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.68 โดยใช้ทั้งแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เน้นการสัมภาษณ์ในเรื่องศักยภาพของชุมชน ความคิดในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ความพร้อมของคนในชุมชน และแนวทางการพัฒนาชุมชน ทางด้านการท่องเที่ยว

3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่รับผิดชอบและปฏิบัติงานในพื้นที่ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง จำนวน 7 คน ได้แก่ ปลัดอำเภอ 2 ท่าน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล 1 ท่าน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ท่าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล 1 ท่าน ผู้ใหญ่บ้าน 1 ท่าน และ ครูใหญ่โรงเรียนประจำตำบล 1 ท่าน ในการสัมภาษณ์เน้นเรื่องของศักยภาพชุมชน และนโยบายหรือความช่วยเหลือที่ภาครัฐได้ให้กับชุมชน

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ได้ข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร งานวิจัย สิ่งพิมพ์ จากสถาบันการศึกษา ห้องสมุด เอกสารของหน่วยงานราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอจุน สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 จังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลล่อ ข้อมูลเผยแพร่ทาง อินเทอร์เน็ต

3.2 เครื่องมือในการศึกษา

ผู้ทำการศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ นำมาวิเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจพื้นที่ ถ่ายรูป ทำการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) จัดบันทึก สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แจกจ่าย อธิบาย และเก็บรวบรวมแบบสอบถาม โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires)

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนเวียงลอหมู่ที่ 1 เพื่อตรวจสอบความคิดเห็นและทัศนคติต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2) ข้อมูลความรู้พื้นฐานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3) ข้อมูลศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเวียงลอให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนที่ 2 และ 3 นั้น ผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบการแปลผลนั้นได้ใช้สูตรในการคำนวณหาอันตรภาคชั้นซึ่งแปลผลได้ ดังนี้

ระดับความสำคัญ	คะแนน	คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
มากที่สุด	5	4.21 -5.00	มากที่สุด
มาก	4	3.41 – 4.20	มาก
ปานกลาง	3	2.61 – 3.40	ปานกลาง
น้อย	2	1.81 – 2.60	น้อย
น้อยที่สุด	1	1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

3.2.2 แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guide)

ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบนำสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และหัวหน้าหน่วยราชการในท้องถิ่น โดยกำหนดหัวข้อ รายการต่างๆ ที่ต้องการจะทำการศึกษาไว้ และใช้นำในการสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและให้คำตอบได้เองตามอิสระ ซึ่งวิธีนี้สามารถทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยความยืดหยุ่นในลำดับการถาม ภาษา และวิธีการถาม ซึ่งมีหัวข้อในเรื่องต่างๆ ได้แก่ นโยบายหรือเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความพร้อมของคนในชุมชน ศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ความช่วยเหลือของภาครัฐ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และประโยชน์จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3.2.3 เทปบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อมูลจากการพูดคุย สนทนา และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลอย่างครบถ้วนไม่ตกหล่น

3.2.4 กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพ เหตุการณ์ สถานที่ต่างๆ สิ่งของ บุคคล เพื่อประกอบการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละครั้งมาจำแนกออกตามประเด็น พร้อมกับพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นแนวทางการพิจารณา และในระหว่างทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและการสนทนากลุ่มกับคนในชุมชน ผู้ศึกษาได้พยายามตั้งประเด็นคำถามย้อนกลับเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลช่วยคิดวิเคราะห์และเสนอมุมมองที่แท้จริงของตน ซึ่งการกระทำดังนี้ถือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในขั้นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการทางสถิติสำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามชาวบ้าน และใช้วิธีการเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ (Content Analysis) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

เนื่องจากผู้ศึกษาต้องการข้อมูลอย่างกว้างๆ ของคนในชุมชน ตลอดจนทัศนคติและความคิดเห็นส่วนตัว ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการนัดชาวบ้านเป็นกลุ่มๆ โดยให้ผู้นำชุมชนช่วยนัดแนะให้มีการแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยให้ชาวบ้านได้ทราบ ควบคุมการทำแบบสอบถาม ตลอดจนให้คำอธิบายหากผู้ทำแบบสอบถามมีข้อสงสัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด หลังจากเสร็จงานมีการพูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐนั้น ทางผู้ศึกษาต้องการข้อมูลแบบเจาะลึกในประเด็นที่ตั้งไว้ ตลอดจนความคิดเห็นส่วนตัวในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ของชุมชน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องทำการเก็บข้อมูลพร้อมกับสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล และขอความช่วยเหลือในการนัดสมาชิกในกลุ่มที่ตนเองดูแลอยู่มาทำแบบสอบถาม โดยมีผู้นำชุมชนบางคนช่วยในการแจกจ่าย รวบรวม และเก็บแบบสอบถามจากสมาชิก ทำให้เกิดความคุ้นเคยจากการที่ได้ช่วยเหลือและทำงานร่วมกัน เพื่อความสะดวกในการสัมภาษณ์และให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกในครั้งต่อไป เป็นผลทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

3.3.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation)

เนื่องจากผู้ศึกษาต้องการข้อมูลที่เป็นความจริงหรือใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงได้เข้าร่วมในกิจกรรมบางอย่างของชุมชน เช่น งานประเพณีของชุมชน ในการนี้ได้บันทึกภาพกิจกรรมไว้ด้วย

3.3.3 การสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-dept Interview)

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาศัยแบบนำสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อไว้เรียบร้อยแล้ว และสัมภาษณ์โดยใช้วิธีพูดคุยเพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง สอบถามทัศนคติ ตั้งคำถามเพื่อให้มีการเล่าเรื่องราวและรายละเอียด โดยประเด็นการสัมภาษณ์ได้กล่าวไว้แล้วในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้างต้น

3.3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีสนทนา และร่วมปรึกษาหารือ สอบถามเรื่องราว ประวัติ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา ฯลฯ กับกลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ความรู้อย่างละเอียดที่สุด และกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยว แนวทางการจัดการที่อยากให้เกิดขึ้น โดยการสนทนานั้นมีทั้งความเห็นที่พ้องกันแต่ขัดแย้งกันบ้าง แต่จะได้คำตอบที่เป็นข้อสรุปของวงสนทนา ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีการรับประทานอาหารร่วมกัน

3.4 ระยะเวลาดำเนินการ

การศึกษารุ่นนี้ได้ใช้เวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด เป็นเวลา 8 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกันยายน 2547 จึงได้ข้อมูลพร้อมการเขียนรายงานวิจัย